

ISSN: 2146-1961

Çiriş, V. & Uyar, M.B. (2023). Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engellim Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalıklarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Örneği), *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 14(52), 573-587.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3304>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE SPORUN ETKİLERİNE YÖNELİK FARKINDALIKLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ) ¹

Vahit ÇİRİŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, Türkiye, vahitciris@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3087-0942

Mustafa Burak UYAR

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, Türkiye, mustafaburakuyar@gmail.com
ORCID:0009-0001-7013-5360

Gönderim tarihi: 15.03.2023

Kabul tarihi: 18.05.2023

Yayım tarihi: 01.06.2023

Öz

Beden eğitimi ve spor tipik gelişim gösteren bireylerin eğitiminde önemli olduğu kadar zihinsel engelli bireylerinde eğitiminde önemli rol oynamaktadır. Sadece fiziksel gelişimlerinde değil mental ve sosyal gelişimlerinde büyük önem ifade etmektedir. Zihinsel engelli bireylerin farkındalığı, gelecek nesillerin mimarı olacak öğretmen adayları için büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma da lisans düzeyinde eğitim alan öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Örneklemi, evreni temsil edecek biçimde belirlenmiş olup, betimsel nitelikte olan araştırma, genel tarama modelinde desenlenmiştir. Veri toplama aracı olarak demografik özellikler bilgi formunun yanı sıra, İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen "Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ)" kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Araştırma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Beden Eğitimi, Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünden toplam 404 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Verilerin çarpıklık-basıklık değerlerine bakılmış ve normal dağılım sergilediği görüldükten sonra parametrik testlerden; "t-testi ve tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova)" testleri uygulanmıştır. Analizler sonucunda; cinsiyet, çevrede zihinsel engelli olma durumu, özel eğitim dersi alma durumu, bölüm, sınıf, yaş değişkenlerine göre anlamlı seviyede farklılık olmadığı görülmüştür. Spor yapma durumuna göre; 1-3 saat yapanların yapmayanlara göre anlamlı seviyede yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Çıkan sonuçlar doğrultusunda öğretmen adaylarının farkındalıklarını artırmak için; bölüm ayrımı yapılmaksızın öğretmen adaylarının spor yapmaya teşvik edilebilir, ders müfredatlarına mesleki dersler haricinde beden eğitimi dersi eklenebilir. Çalışma sonucumuzun literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Beden eğitimi, spor, farkındalık, zihinsel engel, öğretmen adayı.

¹ Bu çalışma 27/04/2023 tarihinde 7.Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

**INVESTIGATION OF PRE-SERVICE TEACHERS' AWARENESS OF THE EFFECTS OF
SPORTS ON MENTALLY DISABLED INDIVIDUALS IN TERMS OF DIFFERENT
VARIABLES (KIRŞEHİR AHI EVRAN UNIVERSITY EXAMPLE)**

ABSTRACT

Physical education and sports play an important role in the education of individuals with mental disabilities as well as in the education of typical development individuals. It is of great importance not only in their physical development, but also in their mental and social development. Awareness of individuals with mental disabilities is of great importance for teacher candidates who will be the architects of future generations. In this study, in which awareness of the effects of sports is examined, it is aimed to examine the awareness levels of pre-service teachers who receive education at the undergraduate level about the effects of sports on individuals with mental disabilities in terms of different variables. The sample was determined to represent the universe, and the descriptive research was designed in the general survey model. In addition to the demographic information form, the "Awareness Scale for the Effects of Sports on Mentally Handicapped Individuals" (ZEBSEYFÖ) developed by İlhan and Esentürk (2015) was used as a data collection tool. The discovery of the research was chosen randomly. The research group consists of 404 pre-service teachers from Physical Education, Science, Secondary-School Mathematics, Preschool, Primary School, Psychological Counseling and Guidance, Turkish and Social Studies teaching departments at Kırşehir Ahi Evran University in the 2022-2023 academic year. The scale used consists of a single sub-dimension and 32 items. Statistical analysis of the data was done in SPSS 26.0 package program. The skewness and kurtosis values of the data were checked and after it was seen that they showed a normal distribution, from the parametric tests; t-test and one-factor analysis of variance (One-Way Anova) tests were applied. After reviewing the literature, it has been determined that there are studies that show parallelism with our findings, as well as studies that differ. As a result of the analysis; It was seen that there was no significant difference according to gender, mental disability in the environment, taking special education lessons, department, class, age variables. According to the state of doing sports; It was observed that those who did sports between 1-3 hours had a significantly higher average than those who did not. In order to increase the awareness of pre-service teachers in line with the results; Pre-service teachers can be encouraged to do sports, regardless of department, and physical education lessons can be added to the curriculum, apart from vocational courses. It is thought that our study result will contribute to the literature.

Keywords: Physical education, sport, awareness, mental disability, teacher candidate.

GİRİŞ

Bireysel ve toplumsal yaşantı başta olmak üzere, kişiyi birçok yönden sınırlayan engellilik kavramı, tanımlanması oldukça zor ve karmaşık bir kavramdır (Yıldırım, 2022). Ulutaşdemir (2007), yapmış olduğu çalışmada engellilik kavramını, kişinin sahip olduğu bir yetersizlikten dolayı toplum içerisindeki rollerini (cinsiyet, yaş vb) oynayamaması şeklinde tanımlamıştır. Türk Dil Kurumun tanımına göre engellilik; doğuştan veya sonradan gelişebilen zihinsel, psikolojik, duyuşsal veya sosyal yeteneklerinin bir kısmını kaybettiği için yaşamlarının bazı dönemlerinde kısıtlılık yaşama durumu olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr). Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre engelli bireylerin dünya nüfusunun %15'ini oluşturduğu tahmin edilmektedir. Yaklaşık olarak bir milyar engelli birey olduğu tahmin edilmekle beraber bu sayının gittikçe arttığı bildirilmiştir (WHO, 2021).

Engelli bireyler, gruplara göre farklı özellikler taşımaktadır. Bu engel gruplarından biri de zihinsel engeldir. Günlük hayatımızda ve eğitim sürecinde sıklıkla karşılaşılan engel türü olan zihinsel engel, engelli çocuklar arasında en sık görülen engel türlerinden biridir (İlhan, 2008). Zihinsel, davranışsal, sosyal beceriler ve uygulamalarda olan yetersizlikler, zihinsel engel olarak tanımlanabilir. Çocukluk döneminde ortaya çıkan zihinsel engel, çocuk 22 yaşına gelene kadar ortaya çıkar. Zihinsel engelli bireylerin genel özelliklerine bakıldığı zaman; yavaş bir fiziksel gelişim, kas gruplarının yetersiz kullanımları, kısa ve çabuk bozulan ilgi süreleri, sosyal iletişim bozuklukları vb. gibi durumlar gözlemlenmektedir (MEB, 2006).

Zihinsel Engelli bireylerde, gruplandırma hafif derece, orta derece, ağır derece, çok ağır zekâ engelli olarak ayrılır. Hafif derece zihinsel engelli bireylerin IQ seviyeleri 50-55 ile yaklaşık 70 aralığında yer alır. Eğitilebilir zihinsel engelli olarak da adlandırılır. Dikkat süreleri kısadır. Zayıf hayal gücüne sahiptirler desteğe ihtiyaçları vardır (Savucu, 2006). Orta derece zihinsel engeli olan bireylerin IQ seviyeleri 35-40 ile 50-55 aralığında yer alır. Öğretilebilir zihinsel engelli olarak da adlandırılır. Zihinsel işlevleri, sosyal ve davranışsal becerilerinin sınırlı olmaları nedeniyle özel eğitime ve destek hizmetlerine ihtiyacı vardır (Korkut, 2020). Ağır derece zihinsel engelli olan bireylerin IQ seviyeleri 20-25 ile 35-40 aralığında yer alır. Konuşma güçlüğü, yavaş bir dil gelişimi, öz bakımlarında eksiklik ve öğrenme güçlüğü görülür. Bu gurubun yoğun bir desteğe ve özel eğitim sürecine ihtiyacı vardır (Kurt, 2020). Çok ağır derece zihinsel engelli olan bireylerin IQ seviyeleri 20-25'in altındadır. Bu bireylerin fark edilmesi çoğunlukla doğum anında veya doğum sonrasında gerçekleşir. Hareketleri sınırlıdır ve öz bakımlarında desteğe ihtiyaçları vardır (Ergin, 2019).

Zihinsel engelli bireylerin, tipik gelişim gösteren bireylerden birçok farklı yönü bulunmaktadır. Bu farklar; zihinsel davranışları, alışkanlıkları, aile yaşantıları ve eğitimlerinde görülmektedir (Avşaroğlu ve Okutan, 2018). Zihinsel engelli bireyler ile normal gelişim gösteren bireyler, eğitimde benzer aşamalardan geçmelerine rağmen, eğitim süreçlerinde birbirlerinden farklı gelişimler göstermektedirler (Çevik ve Kabasakal, 2013). Normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla, öğrenmede güçlük çeken zihinsel engelli bireylerin eğitimlerine normalden fazla ilgiyle devam edilmelidir (Kara, 2017).

Zihinsel engelli bireylerin tamamı aynı özelliklere sahip olmamakla beraber kendi içlerinde farklı özellikler göstermektedir. Bu sebepten ötürü, zihinsel engelli bireyler toplumda yeterince tanınmamaktadır. Çapa (2009),

çalışmasında zihinsel engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin, insanların bakışlarından rahatsız olduklarını belirtmiştir. Toplumda yeterince tanınamayan zihinsel engelli bireylerin ve ebeveynlerin toplumdaki soyutlanmaması ve göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Toplumda zihinsel engelli bireyler için oluşan bazı ön yargılar vardır. Bu önyargılardan biri de zihinsel yetersizliği olan bireylerin başarı elde edemeyeceğidir (İlhan, 2008). Oluşan bu tabuların yıkılması için beden eğitimi ve sporun olumlu anlamda fark yaratacağı düşünülmektedir.

Beden eğitimi ve spor mental ve fiziksel olarak bireyin eğitilebilmesinde olumlu anlamda büyük önem ifade eder (Özdenk, 2015). Bireyin doğumdan sonra temel ihtiyaçları için hareket kabiliyetlerini kazanmasından itibaren bedensel etkinlikler başlar ve bu süreç bireyin ölümüne kadar devam eder (Ertutar, 2019). Bu bilgilere dayanarak beden eğitimi ve sporun bireyin hayatında bir ihtiyaç niteliği taşıdığını söyleyebiliriz.

Beden eğitimi ve spor, insanın sosyal ihtiyaçları olarak nitelendirilen; ait hissetme, kabul görme ve tanınma gibi ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynar. Topluma uyum sağlamak açısından bu ihtiyaçlar giderilmelidir (Kuter ve Kuter, 2012).

Beden eğitimi ve spor tipik gelişim gösteren bireyler için önemli olduğu kadar, zihinsel engelli bireyler içinde oldukça önemlidir (Çevik ve Kabasakal, 2013). Bu bireylerin beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılması bedenen ve zihinsel olarak birçok olumlu etki sağlar (İlhan ve Esentürk, 2015). Beden eğitimi, zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin fiziksel gelişimin yanı sıra toplumsal düzene uyum, sosyalleşme ve kurallara uyma gibi süreçlerde de büyük anlam ifade etmektedir (Karademir, Açak, Türkçapar ve Eroğlu, 2018).

Sporun zihinsel engelli bireylerde etkileri hakkında, öğretmen adaylarının farkındalıklarının büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Pedagojik bir kavram olan farkındalık kavramı: kişinin dikkatini herhangi bir şeyin çekmesiyle birlikte, algılanmanın yaşanması olarak tanımlanmaktadır (Girgin, 2012). Öğretmen adayları için yapılan bu çalışmada kullanılan "zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık" kavramı ise; sporun, bilişsel ve fiziksel gelişimine etkileri, gündelik yaşamında olumlu etkileri, toplumsal uyuma etkileri gibi birçok değişken hakkındaki bilişsel seviyeyi kapsamaktadır (İlhan ve Esentürk, 2015).

Ulusal ve uluslararası literatürde birçok çalışma zihinsel engelli bireyler için sporun öneminden ve gelişimlerine olan katkısından bahsetmektedir (Çiftci, 2001; Bayazıt, Meriç, Aydın ve Seyrek, 2007; Demirdağ, 2010; Sonuç, 2012; Çevik ve Kabasakal, 2013; Aslan, 2015; Aslan ve Çalışkan, 2017) ve yabancı (Gleser ve ark., 1992; Dykens, Rosner ve Butterbaugh, 1998; Ghosh ve Datta, 2012; Reppermund ve Trollor, 2016; Aitchison ve ark., 2022). Zihinsel engelli bireyler için bu kadar önemli olan sporun uygulanması ve teşvik edilmesi süreçlerinin her daim merkezinde öğretmenler bulunmaktadır. Tipik gelişim gösteren bireyler kadar yetersizliği olan bireylerde günlük yaşamlarındaki zamanlarının çoğunluğunu eğitim kurumlarında geçirmektedir. Buradaki en önemli figürün de öğretmen olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Çünkü öğretmenler bireyin hayata hazırlanmasında ve kişisel olarak yeterliliklerini artırmada en önemli yapı taşlarının başında gelmektedir. Anaokulu çağından tutun da yüksek öğretime kadar her kademe öğretmenler önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenlerin, bireylerin hayatındaki yerinin bu öneminden dolayı öğretmen ve öğretmen adayları ile yapılan çalışmalar önem arz

etmektedir. Öğretmenlerin hayata bakış açıları tutum ve davranışların oluşmasında temel teşkil etmektedir. Çalışma, öğretmen adayların farkındalıklarını düzeyleri belirleyerek alana katkı sağlayacaktır.

Bu bilgiler ışığında; Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Spor Bilimleri Fakültesi öğretmenlik bölümü öğrencilerinin, zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmanın alanyazın katkı sağlayacağı inanılmaktadır. Bu bağlamda öğretmen adaylarının zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıklarının bazı değişkenlere (cinsiyet, sınıf seviyesi, bölüm, spor yapma durumu) göre anlamlı derece farklılaşıp farklılaşmadığı sorularına cevaplar aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Öğretmenlik bölümü öğrencilerinin zihinsel engelli kişilerde beden eğitiminin etkilerine yönelik farkındalıklarının incelendiği bu çalışma, nicel araştırma yöntemleri ve teknikleri kullanılarak yapılmıştır. Yapılan araştırma betimsel nitelikte olup genel tarama modelinde desenlenmiştir. Genel tarama modeli, eleman sayısının çok olduğu bir evrende, evrenini genelini hakkında bir sonuca varabilmek için, evrenin tamamına veya evrenden alınacak bir gruba, örnek ve örneklem üzerinden yapılan taramalardır (Karasar, 2004).

Evren Örneklem

Araştırmanın evreni 2022-2023 eğitim öğretim döneminde Kırşehir Ahi Evran Üniversite'sinde Beden Eğitimi, Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinden öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Evrenden tesadüfi yöntemle seçilen örneklem grubunu oluşturan katılımcıların sayıları ve demografik bilgileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişken		n	%
Cinsiyet	Erkek	142	35.15
	Kadın	262	64.85
Çevresinde Zihinsel Engelli Bulunması	Bulunan	110	27.23
	Bulunmayan	294	72.77
Daha Önce Zihinsel Engelli Bireylerle Etkileşim Kurması	Etkileşim Kuran	279	69.06
	Etkileşim Kurmayan	125	30.94
Özel Eğitim Dersi Alma	Alan	166	41.09
	Almayan	238	58.91
Bölüm	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (1)	65	16.09
	Fen Bilgisi Öğretmenliği (2)	23	5.69
	İlköğretim Matematik Öğretmenliği (3)	50	12.38
	Okul Öncesi Öğretmenliği (4)	39	9.65
	Sınıf Öğretmenliği (5)	17	4.21
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (6)	121	29.95
	Türkçe Öğretmenliği (7)	31	7.67
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenliği (8)	58	14.36
Sınıf	1.Sınıf	18	4.46
	2.Sınıf	95	23.51
	3.Sınıf	94	23.27

	4.Sınıf	197	48.76
Spor Yapma Saati	1-3 Saat Spor Yapan (1)	126	31.19
	3-5 Saat Spor Yapan (2)	42	10.40
	6 Saat ve üzeri Spor Yapan (3)	34	8.42
	Spor Yapmayan (4)	202	50.00
Yaş	18-19 Yaş (1)	32	7.92
	20-21 Yaş (2)	176	43.56
	22-23 Yaş (3)	148	36.63
	24 ve Üzeri Yaş (4)	48	11.88
Toplam		404	100

Tablo 1’de çalışmaya katılan öğretmen adaylarının demografik bilgilerinin dağılımı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak; Tablo 1’de belirtilen değişkenleri içeren demografik özellikler bilgi formunun yanı sıra, İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ) kullanılmıştır. Kullanılan ölçek tek alt boyuttan ve 32 maddeden oluşmaktadır. 5’li likert olarak tasarlanan ölçekteki maddelere verilen cevaplardan en yüksek 5puan (Kesinlikle Katılıyorum) en düşüğe 1 puan (Kesinlikle Katılmıyorum) olarak oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak kullanılan ölçekte olumsuz anlam ifade eden maddeler ters derecelendirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Katılım tamamen katılımcının gönüllü olma durumuna bağlı olarak uygulanmakta olup, kişisel bilgi formu ve ölçek verileri toplanırken anket uygulaması yapılmıştır. Veriler online veri toplama yöntemi ile toplanmıştır. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Eğiti Kurulundan 02.02.2023 tarih ve 2023/01/19 sayısıyla etik kurul izni alınmıştır.

Verilerin Analizi

Excel’de gerekli kodlar oluşturularak veriler düzenlendikten sonra, verilerin analizi için SPSS 26 paket istatistik programına aktarılmıştır. Eksik ve aykırı değerler kontrol edildikten sonra toplam 404 katılımcının verileri işleme alınmıştır. Verilerin normal dağılımını sınamak amacıyla çarpıklık-basıklık değerlerine bakılmıştır.

Tablo 2.Öğretmen Adaylarının ZEBSEYFÖ’ye İlişkin Betimsel İstatistikleri

Değişken	Madde Sayısı	n	\bar{x}	ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Max.
ZEBSEYFÖ	32	404	4,13	,509	-,427	,769	1,81	5,00

Tablo 2’de yer alan değerlere baktığımızda, çarpıklık (-,427) ve basıklık (,769) değerlerimizin -1.5 ile +1.5 arasında olması verilerimizin normal dağıldığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidel, 2012). Sim ve Wright (2002) verilerin normal dağılması halinde parametrik testlerin kullanılacağını bildirmiştir. Verilerimiz normal dağıldığı için parametrik testlerden; bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü varyans analizi (Anova) ve Post Hoc test istatistiklerinden Tukey testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre ZEBSEYFÖ t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	p
Erkek	142	4,09	,558	-,854	,394
Kadın	262	4,14	,479		

(t = -.854, p > .05).

Tablo 3 incelendiğinde, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının, puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre istatistiki açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir (t = -.854, p > .05).

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Çevresinde Zihinsel Engelli Bulunmasına Göre ZEBSEYFÖ t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	p
Çevresinde Zihinsel Engelli Var	110	4,17	,490	1,141	,265
Çevresinde Zihinsel Engelli Yok	294	4,10	,514		

(t = 1,141, p > .05)

Tablo 4 incelendiğinde, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının ölçek maddelerinden alınan puan ortalamalarının çevresinde zihinsel engelli birey bulunması değişkenine göre anlamlı seviyede farklılaşmadığı görülmektedir (t = 1,141, p > .05).

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Özel Eğitim Dersi Alma Durumuna Göre ZEBSEYFÖ t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	P
Özel Eğitim Dersi Alanlar	166	4,14	,441	,572	,567
Özel Eğitim Dersi Almayanlar	238	4,11	,551		

(t = .572, p > .05)

Tablo 5 incelendiğinde, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının ölçek puanları özel eğitim dersi alma durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde değildir (t = .572, p > .05).

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Bölüm Durumuna Göre ZEBSEYFÖ Anova Testi Sonuçları

Bölüm	n	\bar{x}	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlılık
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (1)	65	4,18	,592	Gruplar Arası	1,854	,265	1,025	,413	-
Fen Bilgisi Öğretmenliği (2)	23	4,16	,681	Gruplar İçi	102,369	,259			
İlköğretim Matematik Öğretmenliği (3)	50	4,05	,301	Toplam	104,223				
Okul Öncesi Öğretmenliği (4)	39	4,22	,390						
Sınıf Öğretmenliği (5)	17	4,31	,473						
Sosyal Bilgiler	121	4,08	,541						

Öğretmenliği (6)			
Türkçe	31	4,07	,518
Öğretmenliği (7)			
Psikolojik	58	4,10	,469
Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenliği (8)			

(F = 1,025, p > .05)

Tablo 6 incelendiğinde, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının ZEBSEYFÖ puan ortalamalarında, bölüm durumuna göre anlamlı seviyede farklılık olmadığı görülmektedir (F = 1,025, p > .05).

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Sınıf Durumuna Göre ZEBSEYFÖ Anova Testi Sonuçları

Bölüm	n	\bar{x}	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlılık
1.Sınıf	18	4,19	,742	Gruplar Arası	,121	,040	,154	,927	-
2.Sınıf	95	4,10	,506	Gruplar İçi	104,103	,260			
3.Sınıf	94	4,12	,506	Toplam	104,223				
4.Sınıf	197	4,13	,488						

(F = ,154, p > .05).

Tablo 7 incelendiğinde, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının ZEBSEYFÖ puan ortalamalarında, sınıf seviyesi durumuna göre anlamlı seviyede farklılık olmadığı görülmektedir (F = ,154, p > .05).

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Spor Yapma Saatine Göre ZEBSEYFÖ Anova Testi Sonuçları

Bölüm	n	\bar{x}	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlılık
1-3 Saat Spor Yapan (1)	126	4,23	,495	Gruplar Arası	3,468	1,156	4,589	0,004	1-4
3-5 Saat Spor Yapan (2)	42	4,17	,588	Gruplar İçi	100,755	,252			
6 Saat ve üzeri Spor Yapan (3)	34	4,21	,547	Toplam	104,223				
Spor Yapmayan (4)	202	4,03	,477						

(F = 4,589, p < .05).

Tablo 8 incelendiğinde, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının ZEBSEYFÖ puan ortalamalarında spor yapma değişkenine göre anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir (F = 4,589, p < .05). Anlamlı farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonucun göre; 1-3 saat spor yapan öğretmen adayların (\bar{x} = 4,23), spor yapmayan öğretmen adaylarından (\bar{x} = 4,03) anlamlı seviyede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Yaşlarına Göre ZEBSEYFÖ Anova Testi Sonuçları

Bölüm	n	\bar{x}	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlılık
18-19 Yaş (1)	32	4,10	,588	Gruplar Arası	,496	,165	,637	0,592	-
20-21 Yaş (2)	176	4,13	,490	Gruplar İçi	103,728	,259			
22-23 Yaş (3)	148	4,09	,517	Toplam	104,223				
24 ve Üzeri Yaş (4)	48	4,20	,494						

(F = ,637, p > .05).

Tablo 9 incelendiğinde, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının puan ortalamalarının, yaş değişkenine göre istatistiki açıdan anlamlı seviyede farklılaşmadığı görülmektedir ($F = ,637$, $p > .05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmamızdaki bulgulara göre; öğretmen adaylarında cinsiyet değişkeni incelendiğinde, farkındalık düzeylerinde anlamlı seviyede farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre bulgumuzu destekler nitelikte birçok araştırma olduğu görülmüştür. Kemeç, Tekkurşun Demir ve Koç'un (2018) doktor adayları, Turhal, Harmancı Başkut, Altınışik ve İlhan'ın (2022) zihinsel yetersizliği olan bireylerin ebeveynleri, Yıldırım ve Yüksel'in (2022) beden eğitimi ve spor öğretmeni adayları, Kırımoğlu, Yılmaz, Soyer, Beyleroğlu ve İlhan'ın (2016) beden eğitimi öğretmen adayları, Atasoy ve Pekel'in (2021) zihinsel engelli çocuğa sahip aileleri, Kırımoğlu, Dalli, Yılmaz ve Say'ın (2017) öğretmen adayları ile yapmış oldukları araştırmalarında cinsiyet etken bir değişken olmadığı sonucunu bulmuşlardır. Bu araştırmalar bulgularımız sonucunu desteklerken, literatürde sonucumuz ile zıtlık gösteren araştırmalarda bulunmaktadır (Kırımoğlu, Esentürk, İlhan, Yılmaz ve Kaynak, 2016; Altınışik, İlhan ve Kurtipek, 2021; Dursun, Güler ve Mutlu Bozkurt, 2019). Araştırmamızın örneklemini öğretmen adayları oluşturmaktadır ve erkek ile kadın öğretmen adayları pedagojik açıdan temel olarak ortak eğitimleri almaktadırlar. Aldıkları eğitiminde bir getirisi olarak öğretmenler, cinsiyetlerinden çok meslekleriyle toplumda benzer sorumluluklara, tutumlara ve farkındalık düzeylerine sahiptirler. Cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılığın bulunmamasının bu sebeplerden ötürü olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızın bir diğer bulgusuna göre; öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin, çevresinde zihinsel engelli birey bulunması değişkenine göre anlamlı seviyede farklılık olmadığı görülmüştür. Bulgumuz sonucu literatürdeki çoğu çalışmayı destekler niteliktedir (Ertuğral, 2022; Polatcanlı, 2016; Mergan, 2022; Kabak, 2019; Atasoy ve Pekel, 2021; Kırımoğlu, Yılmaz, Soyer, Beyleroğlu ve İlhan, 2016; Kırımoğlu, Dalli, Yılmaz ve Say, 2017; Kemeç, Tekkurşun Demir ve Koç, 2018; Kırımoğlu, Esentürk, İlhan, Yılmaz ve Kaynak, 2016; Dursun, Güler ve Mutlu Bozkurt, 2019). Çalışmamızın sonuçları ile literatürdeki çalışmaların çoğu ile paralellik gösterirken, literatürde zıtlık gösteren çalışmalarda yer almaktadır (Altınışik, İlhan ve Kurtipek, 2021; Yıldırım ve Yüksel, 2022).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, özel eğitim dersi alma değişkenine göre farkındalık düzeylerinde anlamlı seviyede farklılığa rastlanmamıştır. Polatcanlı (2016) yılında öğretmenler ve üniversite öğrencilerinden oluşan toplam 1400 kişinin katıldığı çalışmasında engellilerle ilgili eğitim programına katılan ve katılmayan bireyler ile yürütmüş olduğu çalışmasında sporun zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin farkındalık düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığını bildirmiştir. Bu sonuç araştırmamız sonucunu ile benzerlik göstermektedir. Turhal, Harmancı Başkut, Altınışik ve İlhan (2022) zihinsel yetersizliği olan bireylerin ebeveynleri ile yaptığı araştırmalarında; özel eğitim kapsamında özel beden eğitimi, oyun eğitimi ve hareket eğitimi ile ilgili ders alma durumuna göre ebeveynlerin sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Dolaylı olarak bu sonucun çalışmamız sonucunu destekler nitelikte olduğu düşünülebilir.

Alanyazına bakıldığında sonucumuz ile zıtlık gösteren çalışmalarda görülmektedir (Ertuğral, 2022; Kırımoğlu, Yılmaz, Soyer, Beyleroğlu ve İlhan, 2016; Kırımoğlu, Dalli, Yılmaz ve Say,2017; Altınışik, İlhan ve Kurtipek, 2021; Kırımoğlu, Esentürk, İlhan, Yılmaz ve Kaynak, 2016). Öğretmen adaylarının, çevresinde zihinsel engelli birey bulunup bulunmasına bakılmaksızın sporun zihinsel yetersizliğe sahip bireyler üzerinde etkileri olduklarına dair benzer farkındalıklara sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmen adaylarının bölümlerine göre farkındalık düzeyi sonucunda anlamlı seviyede farklılık saptanmazken; en yüksek puan ortalaması beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinde, en düşük puan ortalaması ilköğretim matematik öğretmenliği bölümü öğrencilerinde görülmüştür. Kabak (2019) yılında farklı branşlardaki öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerin branşlarına göre öğretmenlerin zihinsel yetersizliğe sahip kişilerde beden eğitimi ve sporun etkilerine yönelik bilişsel farkındalıklarının istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kabak'ın (2019) çalışmasında anlamlı farklılık bulunmasa da yine sonucumuza benzer şekilde en yüksek farkındalığa beden eğitimi öğretmenliği branşındakilerin sahip olduğu görülmüştür. Ertuğral (2022) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada bölüm değişkenine göre sonucumuz ile paralel şekilde anlamlı farklılık bulunmadığı sonucunu bildirmiştir. Dursun, Güler ve Mutlu Bozkurt (2019) öğretmen adayları ile yürütmüş oldukları çalışmalarında bölüm değişkeni açısından anlamlı farklılık olmadığını bildirmişlerdir. Öte yandan öğretmen adaylarının bölüm fark etmeksizin genel olarak benzer farkındalık seviyelerine sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre farkındalık düzeyleri incelendiğinde, sınıf düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde farklı çalışma gurupları ile yapılan çalışmalarda da zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde beden eğitimi ve sporun etkilerine yönelik sınıf seviyesi değişkeninin etken olmadığını bulan çalışmalarda görülmektedir (Çar, Yarayan, İlhan ve Güzel (2019), Mergan (2022), Yıldırım ve Yüksel (2022)). Kemeç, Tekkurşun Demir ve Koç'un (2018) doktor adayları ile yaptıkları araştırmalarında sonucumuza zıt olarak 6. sınıf öğrencilerinin 2. sınıf öğrencilerine göre anlamlı seviye farkındalık düzeyine sahip olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf değişkenine göre bulgumuz literatürdeki çalışmalara genel olarak benzediği görülmüştür.

Öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre farkındalık düzeylerine bakıldığında anlamlı farklılığın olmadığı görülmüştür. Polatcanlı (2016) yılında yaptığı çalışmasında bizim sonuçlarımızla paralel şekilde yaş değişkenine göre öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin anlamlı derecede farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ertuğral (2022) beden eğitimi ve spor bölümlerindeki üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasında, sonucumuza benzer şekilde yaş değişkeninde anlamlı farklılık olmadığı sonucunu bulmuştur. Yine bunun yanı sıra literatürde çalışma sonucunu destekler nitelikte birçok çalışmaya daha rastlanmıştır (Mergan, 2022; Keleş, 2021; Kabak, 2019; Atasoy ve Pekel, 2021; Çar, Yarayan, İlhan ve Atalay Güzel, 2019; Altınışik, İlhan ve Kurtipek, 2021). Öğretmenlik lisans bölümleri genellikle 4 yıllık eğitim-öğretim sürecinden oluşmaktadır ve örneklemimizi öğretmen adayları oluşturduğu için örneklem grubumuzun yaşları birbirine yakındır. Hem yaş ortalamasının birbirine yakın olması, hem de öğretmenlik mesleğinin getirdiği genel bilince sahip oldukları için, yaş fark etmeksizin öğretmen adaylarının yakın farkındalık düzeylerine sahip oldukları düşünülmektedir.

Çalışmanın bir başka bulgusuna göre öğretmen adaylarının spor yapma durumuna göre farkındalık seviyeleri incelendiğinde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. 1-3 saat spor yapan öğretmen adaylarının, spor yapmayanlara göre farkındalık düzeyleri anlamlı seviyede yüksektir. Atasoy ve Pekel (2021) yaptıkları çalışmada, spor yapan ebeveynlerin yapmayanlara göre anlamlı seviyede yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğunu belirtmiştir. Turhal, Harmancı Başkut, Altınışik ve İlhan'ın (2022) yaptıkları araştırma bulgusunda çocukları lisanslı sporcu olan ebeveynlerin farkındalık düzeyleri, olmayanlara göre anlamlı seviyede yüksek olduğu bildirilmiştir, yine bu sonucun bizi desteklediği düşünülmektedir. Keleş (2021) yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nda görev yapan 214 öğretmen ile yaptığı araştırmasında düzenli spor yapan öğretmenlerin, yapmayan öğretmenlere göre anlamlı seviyede yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğunu bulgulamıştır. Bu çalışmaların bizim sonucumuz ile paralellik gösterdiği düşünülürken, sonucumuza zıt çalışmalarda literatürde yer almaktadır (Polatcanlı, 2016; Kemeç, Tekkurşun Demir ve Koç, 2018; Yıldırım ve Yüksel, 2022; Ertuğral, 2022; Mergan, 2022; Kabak, 2019; Çar, Yarayan, İlhan ve Atalay Güzel, 2019). Spor yapan öğretmen adayları bizzat kendilerinde sporun olumlu etkilerini gördükleri için, zihinsel engelli bireyler için sporun önemini daha fazla kavramaktadırlar. Anlamlı farklılığın bu sebeple çıktığı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda; Öğretmen adaylarının farklı değişkenler açısından farkındalık seviyeleri incelendiğinde; cinsiyet, çevrede zihinsel engelli olma durumu, özel eğitim dersi alma durumu, bölüm, sınıf, yaş değişkenlerine göre anlamlı seviyede farklılık olmağı görülmüştür. Anlamlı farklılığın yalnızca spor yapma durumunda olduğu görülmüştür. Spor yapmayanlar en düşük puan ortalamasına sahipken, 1-3 saat yapanların yapmayanlara göre anlamlı seviyede yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir.

ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerini arttırabilmek için ders müfredatlarına, mesleki derslerinin haricinde beden eğitimi dersleri eklenebilir. Öğretmen adaylarının %50'sinin spor yapmadığı görülmektedir. Branşı fark etmeksizin tüm öğretmen adayları bireysel ve düzenli spor yapmaları için teşvik edilmelidir. Elde ettiğimiz bulguları daha doğru şekilde yorumlayabilmek için farklı şehirlerde daha büyük gruplarla yeni araştırmalar yapılabilir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Eğiti Kurulundan 02.02.2023 tarih ve 2023/01/19 sayısıyla etik kurul izni alınmıştır.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı:

Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %60, ikinci yazarın katkı oranı %40'tır.

KAYNAKÇA

- Aitchison, B., Rushton, A. B., Martin, P., Barr, M., Soundy, A. & Heneghan, N. R. (2022). The experiences and perceived health benefits of individuals with a disability participating in sport: A systematic review and narrative synthesis. *Disability and Health Journal*, 15(1), 101164. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2021.101164>
- Altınışık, Ü., İlhan, E. L. & Kurtipek, S. (2021). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: Spor yöneticisi adayları üzerine bir araştırma. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(2), 79-90. <https://doi.org/10.33459/cbubesbd.973598>
- Aslan, Ş. (2015). *Hafif zihinsel engelli ergenlerde sporun motor beceriler üzerine etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Atasoy, T. & Pekel, A. Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 96-107.
- Avşaroğlu, S. & Okutan, H. (2018). Zihin engelli çocuğu olan ailelerin yaşam doyumlari, iyimserlik ve psikolojik belirti düzeylerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 59-76.
- Bayazıt, B., Meriç, B., Aydın, M. & Seyrek, E. (2007). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda eğlenceli atletizm antrenman programının psikomotor özelliklere etkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 173-176. https://doi.org/10.1501/Sporm_0000000088
- Çapa, B. (2009). *Zihin Engelli ve Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Toplumsal Hayata Katılmada Yaşadıkları Güçlüklerin Karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Çar, B., Yarayan, Y. E., İlhan, E. L. & Güzel, N. A. (2019). Zihinsel yetersizliğı olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: Fizyoterapist adaylarına yönelik bir araştırma. *Journal of Physical Education & Sports Science/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3).
- Çevik, O. & Kabasakal, K. (2013). Spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sporla sosyalleşmelerine etkisinin incelenmesi. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 3(2), 74-83.
- Çiftçi, C. (2001). *12-16 Yaş eğitilebilir düzeyde zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve spor derslerinin bazı motorik özelliklere etkisi (Türkiye ve Almanya Uygulaması)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Demirdağ, M. (2010). *Sporun öğretilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmeleri üzerine etkisinin araştırılması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Dursun, M., Güler, B. & Mutlu Bozkurt, T. (2019). Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 202-209.
- Dykens, E. M., Rosner, B. A. & Butterbaugh, G. (1998). Exercise and sports in children and adolescents with developmental disabilities: Positive physical and psychosocial effects. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 7(4), 757-771. [https://doi.org/10.1016/S1056-4993\(18\)30210-4](https://doi.org/10.1016/S1056-4993(18)30210-4)

- Ergin, M. (2019). *Zihinsel engelli çocuklarda uyarlanmış fiziksel eğitim programının temel motor becerilerinin gelişimine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Ertuğral, A. (2022). *Üniversite öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi: Doğu Karadeniz Bölgesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Giresun Üniversitesi.
- Ertutar, M. Ö. (2019). *Beden eğitimi ve sporun orta okullarda bulunan zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşmesine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Ghosh, D. & Datta, T. K. (2012). Functional improvement and social participation through sports activity for children with mental retardation: A field study from a developing nation. *Prosthetics and orthotics international*, 36(3), 339-347. doi: 10.1177/0309364612451206
- Girgin, M. (2012). Pedagojik değerler. *Vize Yayıncılık*.
- Gleser, J. M., Nyska, M., Porat, S., Margulies, J. Y., Mendelberg, H. & Wertman, E. (1992). Physical and psychosocial benefits of modified judo practice for blind, mentally retarded children: A pilot study. *Perceptual and motor skills*, 74(3), 915-925.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İlhan, E. L. & Esentürk, O. K. (2015). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (zebseyfö) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
- Kabak, S. (2019). Farklı branşlardaki öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. *Gazi Üniversitesi*.
- Kara, B. (2017). Dünyada ve Türkiye’de zihinsel engellilerde eğitim. *The journal of academic social science studies*, 61, 277-288. doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7076>
- Karademir, T., Açak, M., Türkçapar, Ü. & Eroğlu, H. (2018). Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 103-112.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Keleş, S. (2021). *Millî Eğitim Bakanlığı'nda görev yapan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi: Adıyaman/Çelikhan örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Kemeç, Tekkurşun Demir & Koç, (2018). Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 153-168. doi.org/10.31680/gaunjss.448576
- Kırımoğlu, H., Esentürk, O., İlhan, E. L., Yılmaz, A. & Kaynak, K. (2016). İlköğretim, Özel eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 231-244.
- Kırımoğlu, H., Yılmaz, A., Soyer, F., Beyleroğlu, M. & İlhan, E. L. (2021). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırma. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 80-88.

- Kırımoğlu, H., Dalli, M., Yılmaz, A. & Say, M. (2017). Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinin incelenmesi (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği). *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3116-3125.
- Korkut, A. (2020). *Antrenörlerin zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Kurt, B. (2020). *Zihinsel engelli bireylerin istihdam sorunu ve çözüm önerileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Kuter, F. Ö. & Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 3(6), 75-94.
- Mergan, B. (2022). *Engellilerde beden eğitimi ve spor eğitimi bölümü öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına ilişkin farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). *Özel eğitim hizmetleri tanıtım el kitabı*. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Özdenk, S. (2015). *Bireysel ve takım sporuyla uğraşan sporcular ile spor yapmayan bireylerin duygusal zekâ ve liderlik özelliklerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Polatcanlı, F. (2016). *Millî Eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenler ile üniversite öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Reppermund, S. & Trollor, J. N. (2016). Successful ageing for people with an intellectual disability. *Current Opinion in Psychiatry*, 29(2), 149-154. doi: 10.1097/YCO.0000000000000228
- Savucu, Y. (2006). *Zihinsel engelli bireylerde basketbol antrenmanının fiziksel uygunluk üzerine etkilerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Sonuç, A. (2012). *Zihinsel engellilerde sporun öfke üzerine etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Sim, J. & Wright, C. (2002). *Research in healthcare: Concepts, designs and methods*. United Kingdom, Cheltenham: Nelson Thornes Ltd.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistics (6th ed.)*. Pearson Education.
- TDK. (2022). <https://sozluk.gov.tr> adresinden 26.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Turhal, S. N., Harmancı Başkut, Y., Altınışik, Ü. & İlhan, L. (2022). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin ebeveynlerinin sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 194-206. doi.org/10.33459/cbubesbd.1145570
- Ulutaşdemir, N. (2007). Engelli çocukların eğitimi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 119-130.
- Yıldırım, A. (2022). *Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Yıldırım, A. & Yüksel, M. F. (2022). Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 115-126. doi.org/10.46385/tsbd.1177496

World Health Organization (2021). Draft WHO Global Disability Action Plan 2014–2021: Better Health for All People With Disabilities. Geneva: World Health Organization.